

УДК 94(=161.2)(438)«1931/1932»

DOI <https://doi.org/10.32782/2307-7778/2025.1.21>**Ярослав ШУЛЬ**

здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти кафедри історії України, археології та спеціальних галузей історичних наук

Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка,
вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, Україна, 46027 (Shul.199797@gmail.com)

Yaroslav SHUL

third-level higher education applicant

Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, St. 2, M. Kryvonosa,
Ternopil, Ukraine, 46027 (Shul.199797@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-1047-6631>**БЮЛЕТЕНІ УКРАЇНСЬКОГО ПРЕСОВОГО БЮРО «WIADOMOŚCI UKRAIŃSKIE»
У ВАРШАВІ (1931–1932)**

Анотація. Метою статті є аналіз змісту, функцій і значення бюлетенів Українського пресового бюро «Wiadomości Ukraińskie» у Варшаві як джерела з історії української еміграції в міжвоєнній Польщі. Дослідження спрямоване на виявлення інформаційної стратегії української політичної та інтелектуальної еліти в умовах міжнаціональної напруги, оцінку ролі бюлетенів у формуванні громадської думки, мобілізації української спільноти та протидії асиміляційній політиці польської держави. **Методологічну основу** дослідження становить комплекс наукових підходів і методів, що забезпечують вивчення діяльності Українського пресового бюро «Wiadomości Ukraińskie» у Варшаві в досліджуваній період та його інформаційно-пропагандистських бюлетенів. Застосовано історико-системний підхід, що дав змогу проаналізувати функціонування бюро в контексті міжвоєнної доби, з урахуванням політичних, суспільних і культурних обставин, у яких воно діяло. Для аналізу змісту бюлетенів застосовано контент-аналіз, що дав змогу виявити тематичні домінанти, наративні стратегії та засоби формування іміджу України в західному інформаційному середовищі. Джерелознавчий метод дав змогу здійснити критичну оцінку бюлетенів як історичного джерела, враховуючи їх походження, авторство, цільову аудиторію і функціональне призначення. Використано структурно-функціональний підхід для виявлення ролі бюро як інституції в системі українського національного руху в еміграції, а також наративний аналіз – для вивчення дискурсивних особливостей текстів бюлетенів. **Наукова новизна** дослідження полягає у всебічному аналізі малодослідженого джерела – бюлетенів Українського пресового бюро «Wiadomości Ukraińskie» у Варшаві в досліджуваній час. Здійснено спробу систематизувати зміст х бюлетенів, схарактеризувати їх структуру, тематику, ідеологічну спрямованість та роль у формуванні позитивного образу України в міжнародному інформаційному просторі міжвоєнної Європи. Окремлено специфіку функціонування Українського пресового бюро як елементу української інформаційної політики в умовах еміграції, а також виявлено механізми впливу на європейське громадське середовище через публікацію та поширення аналітичних і публіцистичних матеріалів. Окрема увага приділена аналізу бюлетенів як історичного джерела, що репрезентувало позицію української політичної еміграції стосовно подій в УСРР, Другої Речі Посполитої та міжнародної політики загалом.

Висновки. Упродовж дослідження бюлетенів Українського пресового бюро «Wiadomości Ukraińskie» у Варшаві з'ясовано, що ця структура відігравала важливу роль у формуванні міжнародного інформаційного образу України та донесенні української позиції до західної громадськості в міжвоєнний період. Аналіз змісту бюлетенів засвідчив їх тематичну широту, аналітичну глибину та послідовну політичну орієнтацію. У публікаціях систематично висвітлювалися події в УСРР, становище українського населення в межах Другої Речі Посполитої, зовнішньополітичні процеси, пов'язані з Україною, а також проблеми української еміграції. Це підтверджувало наявність чітко сформульованої інформаційної стратегії, спрямованої на захист національних інтересів у міжнародному контексті.

Українське пресове бюро «Wiadomości Ukraińskie» було важливою ланкою в мережі політичних та культурних інституцій української еміграції. Його діяльність сприяла утвердженню українського голосу на європейському інформаційному полі, попри відсутність державності та складні політичні умови.

Ключові слова: Українське пресове бюро «Wiadomości Ukraińskie», Варшава, міжвоєнний період, еміграційна преса, інформаційна політика.

BULLETINS OF THE UKRAINIAN PRESS BUREAU “WIADOMOŚCI UKRAIŃSKIE” IN WARSAW (1931–1932)

Abstract. *This article examines the content, functions, and significance of the bulletins published by the Ukrainian Press Bureau “Wiadomości Ukraińskie” in Warsaw as valuable sources for the history of Ukrainian emigration in interwar Poland. The study aims to identify the information strategy employed by the Ukrainian political and intellectual elite under conditions of international tension, assess the role of the bulletins in shaping public opinion, mobilizing the Ukrainian diaspora, and countering the assimilation policies of the Polish state. The research is based on a comprehensive methodological framework that includes various scholarly approaches and methods for studying the Bureau’s activities and its information-propaganda bulletins during the specified period. A historical-systemic approach allowed for the analysis of the Bureau’s operations within the broader context of the interwar era, taking into account political, social, and cultural factors. Content analysis was employed to identify key themes, narrative strategies, and techniques used to construct Ukraine’s image in the Western information space. A source-critical method enabled the evaluation of the bulletins as historical sources, focusing on their origin, authorship, target audience, and intended function. A structural-functional approach was applied to determine the Bureau’s role within the network of Ukrainian national institutions in exile, while narrative analysis was used to explore the discursive features of the bulletin texts. The scholarly novelty of the study lies in the in-depth examination of a little-studied source – the bulletins of the Ukrainian Press Bureau “Wiadomości Ukraińskie” in Warsaw – during the early 1930s. The article offers a systematic overview of the content, structure, subject matter, ideological orientation, and significance of these publications in constructing a positive international image of Ukraine. It outlines the specific functions of the Bureau as an element of Ukrainian émigré information policy and identifies the mechanisms through which it influenced European public discourse via the publication and distribution of analytical and journalistic materials. Special attention is given to the bulletins as historical sources reflecting the positions of Ukrainian political émigrés on developments in the Ukrainian SSR, the Second Polish Republic, and international affairs more broadly. Conclusions. The study demonstrates that the Ukrainian Press Bureau “Wiadomości Ukraińskie” played a crucial role in shaping the international image of Ukraine and articulating the Ukrainian perspective to Western audiences during the interwar period. The bulletins exhibited a wide thematic scope, analytical depth, and a coherent political orientation. They consistently covered developments in the Ukrainian SSR, the situation of Ukrainians in the Second Polish Republic, Ukraine-related foreign policy issues, and the challenges faced by the Ukrainian diaspora. These findings underscore the existence of a well-formulated information strategy aimed at defending national interests on the international stage. The Bureau functioned as a vital component of the political and cultural infrastructure of Ukrainian emigration and contributed significantly to amplifying the Ukrainian voice in the European information space-despite the absence of statehood and challenging political conditions.*

Key words: Ukrainian Press Bureau “Wiadomości Ukraińskie”, Warsaw, interwar period, émigré press, information policy.

Постановка проблеми. Інформаційна політика української еміграції в міжвоєнний період досі залишається недостатньо вивченим напрямом історичних досліджень. Попри дедалі більшу увагу до діяльності українських політичних та культурних інституцій у діаспорі, окремі інформаційні ініціативи, зокрема Українське пресове бюро у Варшаві, часто залишаються на маргінесі наукового аналізу. Це ускладнює комплексне розуміння механізмів впливу еміграційних структур на формування міжнародної громадської думки щодо українського питання в умовах бездержавності. Особливу наукову цінність становлять бюлетені Українського пресового

бюро, які є не лише засобом поширення інформації, а й важливим джерелом для реконструкції світоглядних орієнтирів, політичних позицій та стратегії української еміграції. Проте ці матеріали досі не були предметом цілісного історико-комунікаційного аналізу. Актуальність теми зумовлена необхідністю заповнення «прогалин» у вивченні українських медійних практик у міжвоєнній Польщі, а також потребою осмислення бюлетенів як інструменту національної ідеології, публічної дипломатії і формування історичної пам'яті.

Метою статті є аналіз змісту, функцій і значення бюлетенів Українського пресового бюро «Wiadomości Ukraińskie» у Варшаві як джерела з історії української еміграції в міжвоєнній Польщі. Дослідження спрямоване на виявлення інформаційної стратегії української політичної та інтелектуальної еліти в умовах міжнаціональної напруги, оцінку ролі бюлетенів у формуванні громадської думки, мобілізації української спільноти та протидії асиміляційній політиці польської держави.

Виклад основного матеріалу дослідження. У міжвоєнний період інформаційна та пропагандистська діяльність української еміграції в Другій Речі Посполитій набувала особливого значення. Одним із ключових інструментів впливу на громадську думку, а також засобом консолідації української громади були публікації Українського пресового бюро «Wiadomości Ukraińskie» у Варшаві, зокрема його бюлетенів, що виходили впродовж 1931–1932 рр. Ці матеріали становлять надзвичайно цінне джерело для дослідників української політичної, церковної, освітньої та культурної історії в еміграції. Вони відображають ключові події українського життя на території Польщі, зокрема діяльність Польської автокефальної православної церкви (далі – ПАПЦ), Української парламентської репрезентації, культурно-освітніх установ, становище українців на Холмщині, Підляшші, Волині та в Галичині.

Окрім хронікальних повідомлень, у статті міститься критичний аналіз дій польської адміністрації, зафіксовано випадки репресій, спроби полонізації, а також реакцію української громади на політичні виклики. Особливої уваги заслуговувала тональність публікацій, що поєднувала інформативність з елементами публіцистичної риторики, скерованої на захист прав українського населення. Дослідження цього джерела дало змогу не лише реконструювати інформаційний дискурс української спільноти у Варшаві, а й окреслити роль пресових органів як механізмів самозахисту, легітимації ідей та мобілізації національної свідомості в умовах політичного тиску й асиміляційних загроз.

Зокрема, у тексті видання від 11 квітня 1932 р. описано радикальні акти зневаги до релігійних практик. Наприклад, вандалізм під час християнських свят. Ці приклади мали на меті ілюструвати ворожість до духовенства, Церкви і Бога. Це співвідносилось з відомими фактами радянської антирелігійної кампанії в 1920–1930-х рр. Зверталася увага на те, що ненависть як ідеологема більшовицької влади культивувалася з дитинства – від ясел до шкільного виховання. Образ «буржуя», що нібито «п'є кров робітників і бідняків», був типовим прикладом дегуманізації «ворога класу». Захід зображувався як місце жорстокості й експлуатації. Саме через пропаганду створювалося вороже ставлення до західних держав і народів. Наголошувалося на спотвореній реальності в радянській пресі, яка використовувала страждання населення як засіб пропаганди. Основна теза тексту – СРСР не зацікавлений у мирі, а натомість прагне до знищення західного світу. Тобто більшовизм не лише репресував власне населення, а й становив загрозу глобальній безпеці. У проаналізованому тексті відображено погляд Заходу або антирадянських середовищ на репресивну політику СРСР, особливо у ставленні до релігії, продемонстровано механізми, за допомогою яких формувалося його негативне сприйняття [1, арк. 1; 2, s. 2].

Черговий текст був репортажем з урочистої церемонії хіротонії архімандрита Полікарпа (Сікорського) в єпископи, яка відбулася 10 квітня 1932 р. у митрополичому соборі у Варшаві. Хіротонію здійснили провідні ієрархи Польської Автокефальної Православної Церкви

(далі – ПАПЦ), зокрема митрополит Діонісій, у присутності численних священнослужителів, представників державної влади Польщі та української громади. Хіротонія Полікарпа мала не лише церковне, а й політичне значення. Активна участь представники декількох міністерств свідчила про інтерес польської влади до регулювання релігійного життя на територіях з українським населенням і підтримки ПАПЦ. Зокрема, митрополит Діонісій публічно виступив проти кампанії, скерованої на дискредитацію архімандрита Полікарпа. Це свідчило на наявність конфліктів або опозиційних сил усередині церковного середовища чи під зовнішнім впливом, які намагалися перешкодити висвяченню. Значна присутність українців під час церемонії демонструвала широку підтримку Полікарпа серед української громади. Його обрання в єпископи мало символічне значення як вияв духовної та національної єдності українців у Польщі. Після церемонії був урочистий прийом директором Українського наукового інституту, що засвідчувало залучення Полікарпа до культурно-наукового життя. Особливо важливою була його участь у перекладі Святого Письма українською мовою. Згадка про «Союз українок-емігранток», які приймали єпископа, вказувала на активну роль жіночих громадських структур у церковному житті еміграційної громади [2, арк. 1; 3, s. 2].

10 квітня 1932 р. до нововисвяченого єпископа Полікарпа надійшла офіційна депеша від Української Репрезентації в польському Сеймі, підписана президентом Д. Левицьким та секретарем Д. Вейкановичем. Цей жест підтверджував авторитет Полікарпа серед українських політичних еліт у міжвоєнній Польщі. Парламентська репрезентація публічно визнала його єпископську гідність і вітала з обранням, що свідчило про тісний зв'язок між духовною і політичною елітами української громади. Протоієрея Рогальського із собору в Рівному, який збирав підписи проти хіротонії Полікарпа, попри втручання російських церковних кіл, переведено до іншої єпархії. Цей випадок демонстрував наявність конфлікту між українською та проросійською частинами духовенства. Попри пізніше «визнання помилки», отця Рогальського усунуто, оскільки він не міг підпорядковуватися ієрарху, проти якого активно виступав. Це підтверджувало послідовну лінію церковного керівництва на зміцнення єдності та очищення церковних структур від внутрішньої опозиції. Хіротонія єпископа Полікарпа мала резонанс не лише в церковному, а й у політичному середовищі. Її підтримала офіційна українська політична репрезентація, що засвідчувало її широку легітимацію. Натомість подія викликала спротив з боку окремих священників, пов'язаних із проросійськими силами, що вказувало на напругу в релігійному житті православної спільноти Польщі. Поведінка церковного проводу у відповідь на ці протести демонструвала рішучість і прагнення до оновлення та централізації [1, арк. 1; 4, s. 2].

У протоколі № 6 засідання передсоборної комісії ПАПЦ, що відбулося в грудні 1931 р., розглядалося питання кількості та територіального розміщення православних парафій на території східних воєводств Другої Речі Посполитої. Основну увагу приділено аналізу структури церковної організації, поточних викликів у справі місіонерства, а також взаємозв'язку між державною політикою та релігійним життям у прикордонних регіонах. Комісія наголошувала на необхідності розширення мережі парафій для задоволення духовних потреб православного населення, яке зростало на цих теренах. Особливо відзначено зменшення кількості активних парафій у низці регіонів, зокрема в Естонії (1 363 парафії), Румунії (1 325), тоді як на території Польщі ця цифра була нижчою. Це ставило під загрозу здатність Церкви забезпечувати належну духовну опіку. У матеріалах протоколу містилися застереження щодо поширення антиклерикальної пропаганди, зокрема з боку радянської агентури або секулярних середовищ, що загрожувало релігійній ідентичності вірян. З огляду на це, комісія рекомендувала посилити діяльність місіонерських структур і забезпечити відповідне фінансування відкриття нових парафій. Зверталася увага на важливість автономії Церкви від політичного тиску, збереження

свободи віросповідання та необхідність оновлення системи реєстрації парафій відповідно до потреб населення. Пропонувалося також удосконалити взаємодію з державними органами для підтримки православної присутності в національно неоднорідних регіонах [1, арк. 2; 5, s. 2]

18 жовтня 1932 р. в Курашово стався інцидент, пов'язаний із конфліктом навколо доступу до православного храму. Група православних вірян зі священником увійшла до храму через незачинені задні двері, щоб звершити богослужіння. Інцидент викликав реакцію місцевої поліції, яка спрямувала до храму два патрулі з метою припинення релігійного зібрання та змусити присутніх залишити приміщення. Незважаючи на затримання декількох осіб, віряни відмовилися покинути храм. Після телефонної розмови між місцевим поліцейським управлінням та воєводською поліцією у Варшаві скеровано звіт із проханням про повернення храму православної громаді, оскільки богослужіння проводив священник східного обряду. До вирішення ситуації залучили також представників релігійного відділу Міністерства внутрішніх справ, що свідчило про політизований характер конфлікту. На місці подій був присутній інспектор у релігійних справах та інші офіційні особи, які вивчали інцидент і його вплив на міжконфесійні відносини [1, арк. 2; 6, s. 1].

Подібні інциденти були свідченням напруженості у відносинах між православною громадою та польською державною адміністрацією в умовах міжвоєнного періоду. З одного боку, православні намагалися зберегти свої обряди та релігійну ідентичність у контексті політики асиміляції та латинізації, з іншого – держава прагнула зміцнити контроль над релігійною сферою як інструментом національної інтеграції.

У вересні за 1932 р. в номерах 36 і 37 українського періодичного видання «Українська Нива» з'явилися публікації, що гостро критикували антиукраїнську діяльність організації Metropol, польське митрополиче управління або коло, пов'язане із церковною політикою. Ці публікації викривали спроби витіснення української мови з православних церков, що розцінювалося як частина ширшої кампанії колонізації. Зокрема, у статтях йшлося про мовні утиски та про використання старослов'янської мови як інструмента відчуження вірян від національного контексту. Автори підкреслювали, що така мовна політика виключала «живу» українську мову з богослужбового вжитку, натомість нав'язувалася штучна, «відсторонена» мова, що не відповідала релігійним і духовним потребам вірян. Окремо звернено увагу на публікацію статті під заголовком «Трохи про мову церковнослов'янську», у якій критикували позицію редакції польськомовного видання «Słowo Prawosławne». У статті засуджувалися спроби представити старослов'янську як «спільну» і «нейтральну» мову, яка нібито має об'єднувати православних, але фактично слугувала інструментом витіснення української ідентичності. Особливо різко «Українська Нива» висловлювалася проти позиції митрополита, який очолював комісію з перекладу Святого Письма. Автори звинувачували його в монополізації релігійної і мовної політики, у нав'язуванні неприйнятної мови, в адмініструванні парафій без урахування мовних і національних потреб парафіян. У публікації висловлено глибоке занепокоєння тим, що ПАВЦ в Польщі використовувалася як інструмент русифікації або колонізації, а релігійна термінологія та організаційні структури слугували прикриттям для етноциду українського народу [1, арк. 3; 7, s. 1]. Цей фрагмент свідчив про те, що мовно-релігійні конфлікти в Другій Речі Посполитій, особливо в контексті ПАПЦ, яка, попри формальну автокефалію, фактично залишалася підконтрольною польській адміністрації.

Варто зауважити, що газета «Українська нива» почала виходити у Варшаві з 1926 р. як періодичне видання, що з'являлося декілька разів на тиждень. Засновником і правовласником часопису був Петро Певний – емігрант з Наддніпрянщини, який активно долучався до формування українського інформаційного простору в еміграційному середовищі Другої Речі Посполитої [8, с. 43].

У контексті шкільного плебісциту в Галичині, що стосувався вибору мови навчання, російська преса в Польщі певний час утримувалася від публічних коментарів. Зокрема, видання «Russkij Golos» та «Russkoje Slovo» не надавали повної інформації про перебіг і результати цього процесу. Лише згодом у пресі з'явилися згадки про вплив плебісциту на становище російськомовного шкільництва в регіоні. Представники російських організацій, зокрема Російського народного об'єднання в Польщі, висловлювали занепокоєння щодо обмеження використання рідної мови в початкових школах. Вони наголошували на необхідності забезпечення дітям можливості здобувати освіту рідною мовою – російською. У виданнях також містилися заклики до збереження мовної та культурної ідентичності, а також апеляції до пам'яті про утиски росіян на Холмщині, Підляшші та Галичині [1, арк. 4; 9, с. 2].

Висновки. Так, аналіз публікацій Українського пресового бюро «Wiadomości Ukraińskie» засвідчував, що преса була не лише джерелом інформації, а й засобом формування ідеологічного фронту української еміграції. Через поєднання аналітики, публіцистики й фактографії «Wiadomości Ukraińskie» створювали контрнарратив до польської та радянської державної пропаганди, мобілізували українську громаду до національного опору та захисту своїх прав. Преса ставала не просто медіаінструментом, а засобом вироблення колективної пам'яті та самозахисту в умовах ідеологічного та політичного тиску

Література

1. ЦДІАЛ України. Ф. 358. Оп. 1. Спр. 58. 136 арк.
2. *Wiadomości Ukraińskie. Godzienny biuletun prasowy*. Warszawa, 11 kwietnia 1932. S. 2.
3. Lubliner S. Wyświęcenie ks. biskupa Polikarpa Sikorsiego. biskupa Polikarpa. *Wiadomości Ukraińskie. Godzienny biuletun prasowy*. Warszawa, 11 kwietnia 1932. S. 2.
4. Lubliner S. Depesza Ukraińskiej Reprezentacji Parlamentarnej do ks. biskupa Polikarpa. *Wiadomości Ukraińskie. Godzienny biuletun prasowy*. Warszawa, 11 kwietnia 1932. S. 2.
5. Lubliner S. Rezolucja i Zebrania Predsaborowego. *Wiadomości Ukraińskie. Godzienny biuletun prasowy*. Warszawa, 1 lipca 1932. S. 1.
6. Lubliner S. Zajścia wsi Kurascowo. *Wiadomości Ukraińskie. Godzienny biuletun prasowy*. Warszawa, 1 lipca 1932. S. 1.
7. Lubliner S. «Atak metropolitalnego «Słowa» przeciw ukrainizacji. *Wiadomości Ukraińskie. Godzienny biuletun prasowy*. Warszawa, 15 września 1932. S. 1.
8. Степанюк С. *Часопис «Українська нива» в Луцьку (1928–1936 рр.)*. Літопис Волині. Всеукраїнський науковий часопис. 2022. Число 26. С. 42–48.
9. Lubliner S. Probiscyt szkolny a Poczane. *Wiadomości Ukraińskie. Godzienny biuletun prasowy*. Warszawa, 12 grudnia 1932. S. 2.

References

1. TsDIAL Ukrainy. (n.d.). F. 358. Op. 1. Spr. 58, 136 ark. [Central State Historical Archive of Ukraine in Lviv. Fund 358, Inventory 1, Case 58, 136 pages]. [in Ukrainian, archival source].
2. *Wiadomości Ukraińskie*. (1932, April 11). *Godzienny biuletun prasowy* [Ukrainian News. Daily press bulletin]. *Wiadomości Ukraińskie – Ukrainian News*, p. 2. [in Polish].
3. Lubliner S. (11 kwietnia 1932). Wyświęcenie ks. biskupa Polikarpa Sikorsiego. biskupa Polikarpa [Ordination of Bishop Polikarp Sikorski. Bishop Polikarp]. *Wiadomości Ukraińskie. Godzienny biuletun prasowy*. Warszawa, S. 2. [in Polish]
4. Lubliner S. (11 kwietnia 1932). Depesza Ukraińskiej Reprezentacji Parlamentarnej do ks. biskupa Polikarpa [Dispatch from the Ukrainian Parliamentary Representation to Bishop Polikarp]. *Wiadomości Ukraińskie. Godzienny biuletun prasowy*. Warszawa, S. 2. [in Polish]
5. Lubliner S. (1 lipca 1932). Rezolucja i Zebrania Predsaborowego [Resolution and Meetings of the Pre-conciliar Conference]. *Wiadomości Ukraińskie. Godzienny biuletun prasowy*. Warszawa, S. 1. [in Polish]

-
6. Lubliner S. (1 lipca 1932). Zajścia wsi Kurascowo [The events of the village of Kurascovo]. *Wiadomości Ukraińskie. Godzienny biuletun prasowy*. Warszawa, S. 1. [in Polich]
 7. Lubliner S. (15 września 1932). «Atak metropolitalnego «Słowa» przeciw ukrainizacji [«Attack of the metropolitan «Slovo» against Ukrainization]. *Wiadomości Ukraińskie. Godzienny biuletun prasowy*. Warszawa, S. 1. [in Polich]
 8. Stepaniuk S. (2022). Chasopys «Ukrainska nyva» v Lutsku (1928–1936 rr.) [Chasopys «Ukrainska nyva» v Lutsk (1928–1936)]. *Litopys Volyni. Vseukrainskyi naukovyi chasopys*, Chyso 26, S. 42–48. [in Ukrainien]
 9. Lubliner S. (12 grudnia 1932). Probiscyt szkolny a Pocjane [School probiscite and Pocjane]. *Wiadomości Ukraińskie. Godzienny biuletun prasowy*. Warszawa, S. 2. [in Polich]